

Modersmål, mångfald och minoriteter – undervisning i en utmanande tid

27-28 oktober 2025

Institutionen för språk, litteratur och lärande

Abstracthäfte

Innehåll

Välkommen till konferensen modersmål, mångfald och minoriteter 2025	3
Arrangörer	4
Organisationskommitté	4
Plenarföreläsningar	5
Kenneth Hyltenstam	5
Tvåspråkig undervisning i Sverige – med fokus på det nationella minoritetsspråket finska	5
Hilde Sollid	6
Samisk i norsk skole	6
Natalia Ganuza	7
Förutsättningar för olika former av modersmålsundervisning i ett förändrat politiskt klimat	7
Memet Aktürk Drake	8
Politiska förutsättningar för modersmålets utveckling i minoritetsställning	8
Individuella presentationer	10

Välkommen till konferensen modersmål, mångfald och minoriteter 2025

Konferensen **Modersmål, mångfald och minoriteter – undervisning i en utmanande tid** äger rum vid Högskolan Dalarna, Falun, den 27-28 oktober 2025. Konferensen samlar forskare, forskarstuderande, lärarutbildare, verksamma lärare, skolledare och övriga inom skola och förskola med intresse för frågor relaterade till modersmål, minoriteter och mångfald i skolsammanhang. Ett speciellt fokus riktas mot Sveriges nationella minoritetsspråk samt barns, ungdomars och vuxnas rätt och möjligheter att använda och utveckla sina olika språk inom ramen för skolans modersmålsundervisning.

Syftet med konferensen är att skapa en dialog om språkanvändning och språkutveckling av modersmål och minoritetsspråk i skolan i en utmanande tid. Konferensens tematiska, teoretiska och metodologiska presentationer och diskussioner har ett fokus på flerspråkighet, revitalisering och identitet i relation till språkbevarande och språkutveckling. Dessutom lyfts olika aspekter av minoritetsfrågor kopplade till språklig och kulturell mångfald, makt, ideologier och identitet.

Ett viktigt mål med konferensen är att lyfta fram pågående diskussioner och utveckling av tvärvetenskaplig forskning samt att utbyta teoretisk och praktisk kunskap kring modersmål, mångfald och minoriteter i utbildningssammanhang.

Varmt välkomna till konferensen!

Hälsningar

Organisationskommittén

Arrangörer

MMM2025 organiseras av ämnet svenska som andraspråk vid Institutionen för språk, litteratur och lärande vid Högskolan Dalarna. Konferensen är ett samarbete mellan Högskolan Dalarna, Umeå universitet och forskningsprojektet MMS, som är finansierat av Skolforskningsinstitutet: [Modersmål, minoriteter och språklig heterogenitet \(skolfi.se\)](https://skolfi.se)

Organisationskommitté

Boglárka Straszer (ordf.), Annika Norlund Shaswar, Sofia Lindén, Åsa Wedin och Carla Jonsson (Umeå universitet).

Redaktör abstracthäfte: Jenny Bergström

HÖGSKOLAN
DALARNA

UMEÅ
UNIVERSITET

SKOL
FORSKNINGS
INSTITUTET

Plenarföreläsningar

Kenneth Hyltenstam

Kenneth Hyltenstam är professor emeritus i tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet. Han är internationellt citerad främst för sin forskning inom andraspråksinläring (intraindividuell variation och utvecklingssekvenser, typologisk markering, individuell variation i startålder och aptitude samt polyglottism), men också för forskning om dementas tvåspråkighet. På den svenska och nordiska arenan är han dessutom uppmärksammas för arbeten omkring politiska och pedagogiska perspektiv på modersmålsundervisning, svenska som andraspråk och nationella minoritetsspråk. En av hans senaste insatser en rapport till Sannings- och försoningskommissionen för tornedalningar, kväner och lantalaiset om försvenskningsspolitiken i det meänkielitalande området. Han har även studerat frågor omkring undervisningspolicy i flerspråkiga kontexter i det Globala Syd (Moçambique, Bolivia).

Tvåspråkig undervisning i Sverige – med fokus på det nationella minoritetsspråket finska

I enlighet med den så kallade hemspråksreformen 1977 kunde den långsiktiga undervisningen för elever med annat modersmål än svenska som önskade få undervisning i detta språk organiseras i tre olika modeller, a) svensk klass med modersmålsundervisning under enstaka veckotimmar, b) ”hemspråksskola” och c) ”sammansatt klass”. Medan de två senare modellerna tydligast ligger inom ramen för vad som kan kallas ”tvåspråkig utbildning”, dvs en undervisningsform i vilken två språk används för kunskapsförmedling i olika ämnen, blev modellen med enstaka lektioner i modersmålet den dominerande. Dock kom även de övriga organisationsformerna, särskilt b, att manifesteras i inte obetydlig omfattning. Under 1980-talet, när antalet hemspråksskolor nådde sin kulmen, visade Statistiska Centralbyråns statistik som mest på 600 sådana klasser i landet 1981; 78 % av dessa var finsk-svenska, övriga fördelade sig på svenska i kombination med ett tiotal olika språk. Därefter har denna organisationsform successivt minskat i de kommunala skolorna och är idag med få undantag borta, detta trots att den sedan 1986 och fortfarande enligt gällande skolförordning (Skolförordningen 2011:185, kap 9, §12) tillhör låg- och mellanstadiets ordinarie verksamhet – och trots att tvåspråkig utbildning har de jämförelsevis bästa förutsättningarna att stödja elevers utveckling till kvalificerat tvåspråkiga individer.

I föredraget belyses de historiskt-politiska och ekonomiska förutsättningarna för att tvåspråkig undervisning snabbt ökade under 1970- och 1980-talen samt vilka samhällsstrukturer och språkideologiska skäl som ligger bakom att denna

undervisningsform så småningom kom att elimineras från den kommunala skolan. Det förs också ett resonemang om undervisningsformens potential idag för elever ur den finska och de övriga nationella minoriteterna samt även för övriga grupper elever som är berättigade till modersmålsundervisning. Föredraget bygger på ett forskningssamarbete mellan Kenneth Hyltenstam och Jarmo Lainio.

Hilde Sollid

Hilde Sollid er professor i nordisk språkvitenskap ved Institutt for språk og kultur ved UiT Norges arktiske universitet. Hun har lang erfaring med undervisning i norskfaget i lærerutdanningene. Sollid forsker om nordlig flerspråklighet i og utenfor klasserommet, med vekt på språkideologier og språkutdanningspolitikk. Hun leder forskningsprosjektet Multilingualism in Transition (2021–2026, finansiert av Norges forskningsråd). Hilde Sollid er medredaktør på boka *Indigenising Education and Citizenship: Perspectives on Policies and Practices from Sápmi and beyond* (Scandinavian University Press, 2022) og hun er medforfatter på boka *Samisk i norskfaget – fra plan til praksis* (Fagbokforlaget, 2023).

Samisk i norsk skole

I Norge er språkutdanningspolitikken for de samiske språkene knytta til et overordna mål om å ta tilbake og styrke samisk språk og kultur. Denne målsettinga har vokst fram over tid. Særlig siden 1950-tallet har det pågått et arbeid for å bryte med den offisielle fornorskingspolitikken som hadde vært virksam siden 1850-tallet. Dagens språkutdanningspolitikk er forankra i nasjonale og internasjonale lover, forskrifter og konvensjoner, og den er ivaretatt gjennom et differensiert tilbud om opplæring på, i og om samisk i utdanningsløpet. I skolen er opplæringa forankra i to parallelle læreplanverk – et for den samiske og et for den norske skolen. Dette differensierte tilbudet skal bidra til å snu fornorskingspolitikkenes virkninger og det er tilpassa et heterogent samisk samfunn. Noen steder og i noen familier har samisk en mer eller mindre uavbrutt overlevering av samisk fra en generasjon til den neste. Andre steder førte politikken til språkskifter mellom generasjoner der samisk ble erstatta av norsk.

I dag bor mange elever med samisk bakgrunn i fornorska områder og de går i norsk skole. Det er stadig flere som ønsker å ta tilbake det samiske språket som har vært brukt i deres familier. Dette foredraget handler om denne elevgruppa og jeg se nærmere på den norske skolens rolle i opplæring i og om samisk språk og kultur. Den norske Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (2023) peker på et gap mellom vedtatt politikk og praksis, også i språkutdanningspolitikken. Et spørsmål er dermed hvordan dette implementeringsgapet oppleves av elevene. Dette spørsmålet skal jeg belyse gjennom elevers erfaringer med opplæring i samisk som andrespråk (Kosner, 2024;

Sollid, 2023). Deretter skal jeg reflektere over hvilken rolle skolens største fag – norskfaget – har i prosessen med å ta tilbake samisk språk og identitet, og i neste omgang videreutvikle et.

Natalia Ganuza

Natalia Ganuza är professor i svenska, med sociolingvistisk inriktning, vid Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. Hon har lång erfarenhet av undervisning och forskning om flerspråkighet och utbildning, svenska som andraspråk och migrationsrelaterad språklig variation. För närvarande är hon tillsammans med Zoe Nikolaidou (Södertörns högskola) och Maria Rydell (Stockholms universitet) verksam i det VR-finansierade projektet ”Minoritetsspråksundervisning i Sverige – policy, praktik och ideologier”.

Förutsättningar för olika former av modersmålsundervisning i ett förändrat politiskt klimat

I internationella sammanhang framstår Sverige ofta som ett föregångsland som erbjuder barn och ungdomar förhållandevis goda förutsättningar att använda och utveckla kunskaper i sina s.k. modersmål, bl.a. genom att erbjuda offentligt finansierad modersmålsundervisning i grundskolan och gymnasiet. Ämnet modersmål ingår i läroplanen och har i likhet med övriga ämnen en kurs-/ämnesplan som anger dess syfte, kunskapsmål och betygskriterier.

På senare tid har dock den offentligt finansierade modersmålsundervisningen allt oftare debatterats och ifrågasatts. Under de senaste 10 åren har den varit föremål för inte mindre än fyra statliga utredningar (SOU 2016:12; SOU 2017:91; SOU 2019:18; SOU 2025:9). Något som tydligt framgår av de två senaste utredningarnas direktiv och innehåll är att man huvudsakligen vill veta om ämnet modersmål stödjer elevers inlärnin g av svenska, eller skolresultat generellt, snarare än om den bidrar till att eleverna utvecklar kunskaper och färdigheter i och om de s.k. modersmålen. Det vill säga, modersmålsundervisningen tillskrivs främst ett värde om den gynnar andra kunskaper än modersmålen i sin egen rätt (jfr Ganuza & Hedman 2018; Salö et al. 2018; Hedman & Rosén 2020).

Vi lever i en tid där den offentligt finansierade modersmålsundervisningen riskerar att kraftigt kringskäras eller läggas ned. Vilka alternativ till ämnet modersmål finns för att stödja barn och ungdomars inlärnin g, användning och utveckling av de s.k. modersmålen i Sverige? I föredraget kommer jag att presentera resultat från ett pågående forskningsprojekt om modersmålsundervisning i s.k. komplementära skolor, som anordnas av intresseföreningar utanför det nationella utbildningssystemet

(”Minoritetsspråksundervisning i Sverige – policy, praktik och ideologier”, Nikolaidou, Ganuza & Rydell). Jag kommer att belysa villkoren för och möjligheterna och begränsningarna med komplementära skolor i jämförelse med den offentligt finansierade modersmålsundervisningen, utifrån analyser av institutionella villkor, styrdokument, observationer av undervisning och intervjuer med lärare, elever, föräldrar och andra intressenter.

Memet Aktürk Drake

Memet Aktürk Drake har en doktorstitel i tvåspråkighet från Stockholms universitet och arbetar sedan 2019 som universitetslektor i svenska som andraspråk på Uppsala universitet. I sin forskning har han fokuserat på fyra huvudområden: lånordsfonologi, tvåspråkighet i den turkiska diasporan, språkpolitik och historisk sociolingvistik. Han avslutade nyligen sin del i projektet ”The Integration of the European Second Generation” där han jämförde flerspråkiga profiler hos andra generationens turkar i Sverige och i tre andra västeuropeiska länder med olika integrationspolitiska approacher. För närvarande forskar han om modersmålsämnet som språkpolitiskt instrument inom projektet ”Nya perspektiv på måluppfyllelse i Sveriges mångkulturella språkpolitik” finansierat av Erik Wellanders Fond.

Politiska förutsättningar för modersmålets utveckling i minoritetsställning

Inom svensk flerspråkighetsforskning är det vanligaste att man undersöker minoritetsspråkspolitik med metoder och perspektiv som är hämtade från humaniora. Närmare bestämt använder en stor del av den språkpolitiska forskning som finns om modersmål i minoritetsställning i Sverige kvalitativa sociolingvistiska metoder (t.ex. kritisk diskursanalys) och tillämpar ett poststrukturalistiskt perspektiv på ämnet. I detta föredrag vill jag erbjuda ett alternativ angreppssätt som bygger på kvantitativa metoder och använder sig av samhällsvetenskapliga teorier ur sociologi, statsvetenskap samt internationell migration och etniska relationer (IMER). På så sätt vill jag lyfta fram de politiska förutsättningarna för modersmålets utveckling i minoritetsställning genom att placera det makropolitiska i minoritetsspråkpolitiken i centrum. Jag kommer bland annat att beröra två forskningsprojekt där jag har varit inblandad. Det första är The Integration of the European Second Generation (TIES), där jag har jämfört flerspråkiga profiler hos vuxna andragenerationens turkar i Sverige och tre andra västeuropeiska länder som har haft olika integrationspolitiska approacher. Inom ramen för det andra projektet, Nya perspektiv på måluppfyllelse i Sveriges mångkulturella språkpolitik, har jag tittat på hur modersmålsämnets syfte och funktioner har motiverats i styrdokument sedan 1974 och hur skiftande dominanta politiska ideologier kan skönjas i

styrdokumenterna över tid. Således hoppas jag att kunna illustrera att både rådande politiska ideologier och konkreta policyer som berör invandrarminoriteter har en tydlig påverkan på modersmålets utveckling i minoritetsställning.

Individuella presentationer

Här nedan följer en sammanställning över de individuella presentationerna på konferensen. Presentationerna är sorterade efter den första presentatörens efternamn.

Interkulturell undervisning i utbildningsformen Svenska för invandrare (sfi)

Nathalie Andersson, Högskolan Dalarna

Idag är interkulturalitet och interkulturell kompetens vanligt förekommande begrepp inom flertalet områden. Interkulturalitet och interkulturell kompetens återfinns exempelvis i flera dokument och nyckelkompetenser inom EU (2018). Dock, visar forskning att begreppet interkulturell kompetens inte är helt enkelt att tolka. Spitzberg och Changnon (2009) har identifierat drygt 300 varianter av begreppet interkulturell kompetens. Även studier av exempelvis Deardorff (2006) påvisar att det finns ett flertal olika definitioner och termer kopplade till begreppet. Trots att begreppet tycks vara mångfacetterat framhåller Fielding (2022) att interkulturell förståelse många gånger är ett förekommande utbildningsmål, särskilt inom språkutbildningar. Sverige är inget undantag. I kursplanen för Svenska för invandrare (sfi) framhålls att eleverna ska ges möjlighet till att utveckla sin interkulturella kompetens genom att reflektera över egna kulturella erfarenheter och jämföra dem med händelser i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv i Sverige (Skolverket, 2022). Förutom denna skrivning ges ingen ytterligare förklaring, varken i kursplanen eller i kommentarsmaterialet, vilket i sin tur innebär att lärarna själva behöver tolka begreppet interkulturell kompetens. Med detta som bakgrund har tio sfi-lärare intervjuats om hur de tolkar begreppet samt om hur de arbetar för att möjliggöra att elevernas interkulturella kompetens utvecklas. Intervjuerna har analyserats tematiskt (Bryman et al. 2025) för att sedan sättas i relation till Deardorffs (2006) processmodell för interkulturell kompetens. Under presentationen presenteras preliminära resultat från studien.

Referenser

- Bryman, A., Clark, T., Foster, L., och Sloan, L. (2025) Brymans samhällsvetenskapliga metoder. Kina: People printing.
- Deardorff, D. (2006) Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. Journal of Studies in International Education. Vol. 10 (3), Fall 2006, p. 241-266. DOI: 10.1177/1028315306287002
- EU (2018) Intercultural learning in the EU key competences Fielding, R. (2022) Developing a Multilingual Identity Approach to Intercultural Understanding in Languages Education A Document Analysis of Languages Curriculum in Australia. I: Multilingualism, Identity and Interculturality in Education.
- Skolverket (2022) Kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.
-

Att skapa samsyn kring språk och värdegrund - kompetensutveckling genom professionsnätverk för modersmålslärare och studiehandledare i Vänersborg, Lidköping, Trollhättan, Strömstad och Uddevalla

Jenny Antonsson, adjunkt i svenska som andraspråk och nätverksledare, Helena Gregorc-Lööv, adjunkt i svenska som andraspråk och nätverksledare, Bjarne Ström, enhetschef för modersmålsenheten i Vänersborg

Syfte Högskolan Väst har sedan 2023 drivit ett professionsnätverk för modersmålslärare och studiehandledare i Vänersborg, Lidköping, Trollhättan och Uddevalla (som inbjuden kommun). Nätverket är en del av högskolans arbete med samverkan och livslångt lärande. Nätverksträffarna, som hålls en gång per termin, planeras i nära dialog mellan högskolan och deltagande kommuner och innehåller såväl forskningsförankrade inslag som kollegialt lärande.

Genomförda aktiviteter

Att arbeta i professionsnätverk handlar om att utveckla ett kollegialt professionellt yrkesspråk som i sin tur bidrar till att stärka elevers språkliga förmåga, både i modersmålet och det svenska språket. En förutsättning för detta har varit att erbjuda ett innehåll som skapar en gemensam referensram med fokus på styrdokument, forskning och undervisning. Detta innehåll har byggt på didaktiska samtal och gemensamt reflekterande kring ord och begrepp utifrån läroplanen, dilemman i undervisningen, textsamtal, lässtrategier samt modeller för litteratursamtal. Träffarna har inneburit möjligheter att bredda och fördjupa den språkliga repertoaren för att kunna skapa en gemensam begreppsapparat och stärka yrkeskompetensen i en yrkesgrupp som inte självklart har en lärarbakgrund.

Hittills har fem träffar genomförts. Den första träffen fokuserade på skolans värdegrund, normkritik och didaktiska val och reflekterade genom övningar och samtal kring inkludering och jämlikhet. Den andra träffen vidareutvecklade dessa teman genom konkretiseringar av portalparagrafens formuleringar och diskussioner kring kontroversiella frågor med utgångspunkt i fallbeskrivningar. Träff tre hade fokus på läsförståelse, lässtrategier och skönlitteratur. Chambers läsmodell, Text och tanke och textkopplingar diskuterades utifrån tre valda texter med teman som HBTQ, heder och identitet. Inför denna träff förbereddes textsamtalen på deltagarnas arbetsplatser, vilket fördjupade det kollegiala lärandet. Under den fjärde träffen stod det kollegiala lärandet i fokus när deltagarna själva fick visa goda exempel på undervisning. Simeon Oxley avslutade träffen med en föreläsning om kvalitetsarbete i syfte att förbättra modersmålsundervisningen. Vid träff fem fördjupade Simeon Oxley diskussionen om kvalitetsarbete. Med oss var även Eva-Kristina Salameh som talade om språkstörning hos flerspråkiga elever.

Resultat och tendenser

En tydlig tendens är att deltagarna upplever ett ökat professionellt självförtroende, stärkt kollegialt lärande och en fördjupad förståelse för skolans demokratiska och inkluderande

uppdrag samt en fördjupad språklig kompetens. Nätverket visar på potentialen i att bygga hållbara samverkansstrukturer där akademi och praktik utvecklas tillsammans trots utmaningar som olika språkliga nivåer i gruppen modersmåls lärare samt olika syn på värdegrundsfrågor och intersektionella perspektiv.

Referenser

Chamber. A. (2014). Böcker inom och omkring oss. Gilla förlag

Edvardsson, J. (2019). Läsa och samtala om skönlitteratur: med digitala verktyg. (Upplaga 1). Studentlitteratur.

Europarådet. (u.å). Teaching controversial issues – developing effective training for teachers and school leaders. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/teaching-controversial-issues-developing-effective-training-for-teachers-and-school-leaders>

Salameh, K. (2018). När andraspråket dröjer. Skolverket.

Skollagen (2010:800) : med lagen om införande av skollagen (2010:801). - 2018 - Nionde upplagan. ISBN: 9789139116370

Skolverket. (2025). Faktorer för framgångsrik skolutveckling <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/styrning-och-kvalitetsarbete/systematiskt-kvalitetsarbete>

Multilingual Study Mentoring in Greek; A Linguistic Ethnographic Study in Primary School

Eirini Akavalou, Stockholms universitet

The research is based on an ethnographic study of multilingual language learning trajectories among Albanian-Greek students in Swedish schools, in which the role of Multilingual Study Mentoring (MSM) will be considered. MSM is the pedagogical and linguistic support that is offered to newly arrived school students in Sweden. The selection of speakers from that language group enables an in-depth study of the sociology of language and language learning, also from a critical perspective, and how the speakers themselves construe the meaning of various language ecologies on a time-space scale. The topic focuses, on MSM in Science and Social Science classrooms, including perspectives from students, Multilingual Study Mentors and classroom teachers, with respect to perceived participation, language and subject

learning, and well-being. It is a longitudinal study based on a linguistic ethnographic approach (Copland & Creese, 2015) and its fieldwork spans two semesters. The data consists of language portraits (Coffey, 2015), classroom observations, as well as interviews with all three actors that participate in MSM. The topic draws ideas from pedagogical scaffolding (de Oliveira & Westerlund, 2022; Vygotskij et al., 1987) as the provision of educational support to newly arrived students is interconnected with, while aspects of well-being rely on the affective turn in teaching (Zembylas, 2004, 2021). The research considers various aspects of students' migration background and multilingualism. Some preliminary results, that will be presented in form of case studies, show that translanguaging and transknowledging are dynamically present during MSM, and that the role of the multilingual study mentor is appreciated by both students and classroom teachers that consider it as a resource. The social and emotional realities of the newly arrived students is highlighted with focus on how the public systems support welcomes them upon their arrival to the new school. Lastly, the newly arrived students peer-support, interact and socialize in various languages on a daily basis that they consider also them as part of their own repertoire.

References

- Coffey, S. (2015). Reframing Teachers Language Knowledge Through Metaphor Analysis of Language Portraits. *The Modern Language Journal*, 99(3), 500-514.
<https://doi.org/10.1111/modl.12235>
- Copland, F., & Creese, A. (2015). *Linguistic Ethnography: Collecting, Analysing and Presenting Data*. SAGE Publications Ltd.
<https://doi.org/10.4135/9781473910607>
- de Oliveira, L. C., & Westerlund, R. (Eds.). (2022). *Scaffolding for Multilingual Learners in Elementary and Secondary Schools*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003196228>
- Vygotskij, L. S., Rieber, R. W., & Carton, A. S. (1987). *The collected works of L.S. Vygotsky Vol. 1 Problems of general psychology including the volume Thinking and speech*. Plenum P.
- Zembylas, M. (2021). *The Affective Turn in Educational Theory*. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*.
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.1272>

Att fördjupa kvaliteten i modersmålsundervisningen – En tre år lång samverkansinsats

Anna Arnell, Malmö universitet, Melinda Malmström & Manuela Lupsa, Malmö universitet

Presentationen handlar om en tre år lång fortbildningsinsats som genomförts av Helsingborgs kommun i samverkan med Malmö universitet. Målgruppen för samverkansinsatsen har bestått av modersmåls lärare verksamma inom Helsingborgs kommun och uppgått till ca 90 lärare. Det övergripande syftet med fortbildningsinsatsen var att fördjupa kvaliteten i modersmålsundervisningen.

Läroarbetsutbildarna har skapat utrymme för dialog mellan verksamma modersmåls lärare och läroarbetsutbildare för att möjliggöra för deltagarna att synliggöra sin egen undervisning. Insatsen har utformats med inspiration från klassrumsnära forskning, vilket inneburit att modersmåls lärarna har fått uppgifter att arbeta med mellan träffarna. Dessa uppgiftslösningar har lagts i en mapp på Google drive och Teams och har sedan utgjort diskussionsunderlaget i arbetsgrupper.

Fortbildningens övergripande teoretiska grund har varit den kanadensiske forskaren Jim Cummins teori om flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling (2000). Teorin utgår från interaktion som en viktig resurs för lärande och består av tre fokusområden som berör innehåll, språk respektive språkanvändning. Genom att teoretiskt förankra fortbildningen har deltagarna fått reflektera över och diskutera undervisningens innehåll, språk och språkanvändning i relation till kursplanen inom ämnet modersmål.

Utifrån systematiska och kontinuerliga uppföljningar under de tre åren har läroarbetsutbildarna kunnat se förändringar i deltagarnas arbetssätt. Synen på undervisningens innehåll har förändrats från en mer formaliserad till en mer funktionaliserad språkundervisning där eleverna får större talutrymme och ses som aktiva deltagare i läroprocessen. Denna förändring har gjort undervisningen mer levande och engagerande för eleverna, menar flera lärare. Vidare har planering av undervisningen förändrats. Nu läggs större vikt vid att välja teman som är relevanta för eleverna för att säkerställa att innehållet i undervisningen både är mer meningsfullt och språkutvecklande. Ett annat område som har utvecklats är i bedömning. Omdömena blir mer tydliga och fokuserade på elevernas utveckling samt har koppling till undervisningen.

Referenser

Cummins, Jim (2000). Language, Power, and Pedagogy. Bilingual Children in the Crossfire. Multilingual Matters LDT.

Samverkan som forskningsmetod i flerspråkiga undervisningskontexter: lärdomar och reflektioner från etnografiska fältstudier

Jenny Bergström, Högskolan Dalarna

Den här presentationen baseras på ett avhandlingsprojekt med fokus på engelskundervisning vid Språkintröduktion (Bergström, 2025). Språkintröduktion är ett individuellt övergångsprogram för nyanlända elever (Skolverket, 2013). Projektets metodologiska utgångspunkt var lingvistisk etnografi (Copland & Creese, 2015) med fältstudier under ett läsår vid två olika skolor där data skapades genom observationer och semi-strukturerade intervjuer. Under och efter projektet bedrevs samarbete och samverkan med deltagande engelsklärare, rektor och specialpedagog. Med avstamp i avhandlingsprojektet ämnar presentationen diskutera en rad olika forskningsmetodologiska dilemman där maktperspektiv (Foucault, 2002) och enspråkiga ideologier (Kroskrity, 2000) skapade en rad olika utmaningar kopplad till nyanländas lärande. Den här presentationen ämnar lyfta olika möjligheter och utmaningar med nära samarbete och samverkan under forskningsprojekt. Ett exempel på detta är hur man som forskare navigerar bevarandet av relationen till deltagare och publicering av komplicerad och kontroversiella forskningsresultat. Ett exempel på sådana forskningsresultat är hur engelskan positionerades som mindre relevant för språkintröduktionselever att läras sig och hur engelskans betydelse för elevernas framtid inte diskuterades med dem. Dessutom användes inte elevernas modersmål som resurs vid inläringen av engelska och deltagarna i studien beskrev hur användandet av modersmål begränsades på olika sätt. Detta förhållningssätt riskerade att skapa ojämlika förutsättningar för språkintröduktions elevernas framtid i Sverige. I samverkansprojektet skapade bland andra dessa frågor spänningar mellan forskare och deltagare.

Referenser:

- Bergström, J. (2025). English for others : power and othering in the Language introduction program in Sweden. Department of language studies, Umeå University.
- Copland, F., & Creese, A. (2015). Linguistic ethnography : collecting, analysing and presenting data. SAGE.
- Foucault, M., & Faubion, J. D. (2002). The essential works of Foucault, 1954-1984. : Vol. 3, Power. Penguin.
- Kroskrity, P. V. (2008). Regimes of language : ideologies, politics, and identities (First edition Fourth paperback printing). School of American Research Press.
- Skolverket. (2013). Introduktionsprogrammet Språkintröduktion. Skolverket

Saajve Berättelser, didaktik och konstnärlig praktik i en sydsamisk förskola

Berit Frogner, NORD Universitet & Viktor Magne Johanson, Nord Universitet

Det senaste årtionde, efter att förskolautbildning på samiska blivit en del av kommunernas uppdrag, har samiska förskolor etablerats, främst i norr, men så småningom också i det sydsamiska området. Studien görs i den sydliga delen av Sápmi, och syftet är att utforska hur pedagoger, barn, arkitekter och konstnärer kan arbeta tillsammans för att stärka samiska teman i förskolan. Studien syftar till att utveckla pedagogisk praktik och rum där samiska berättartraditioner och språk blir en del av barnens lek. Projektet bygger på urfolksmetodologi, urfolkspedagogisk och samisk språkdidaktisk orientering. (Kleeman 2021, Nutti & Johansson 2024, Straszer & Kroik 2021). Med utgångspunkt i urfolksmetodik och avkoloniseringssteori (Kovach 2009, Smith 2019) lyfter studien barnens lek tillsammans med begreppet storywork (Archibald 2008) i relation till konstnärlig gestaltning i en samisk förskolemiljö. Projektet har godkänts av Etikprövningsmyndigheten. Alla barn som är inblandade kommer att vara anonyma. Som en viktig del av urfolkens forskningsetik strävar vi efter att vårt projekt ska ge något tillbaka till det samiska samhället. 5-10 barn i åldrarna 1-6 år, 2-3 konstnärer, 1-2 hantverkare, 3 förskolepedagoger och 3 forskare deltar i projektet och studien. Ett preliminärt resultat är att studien visar hur urfolks berättelser, språk och epistemologi kan göras till en del av utbildningsinstitutionernas arbete. Detta arbete involverar pedagogiska praktiker och motkoloniserande och avkoloniserande processer. Vi argumenterar för att transdisciplinära samarbeten mellan konst, forskning och pedagogisk praktik kan bidra till ett vetenskapligt samtal om språkdidaktik och förskolepedagogik för urfolk. Det möjliggör för att urfolkspedagogik där urfolks kunskap och sätt att se på världen görs till en del av utbildningsinstitutionernas arbete (Turner 2007). Vi föreslår att konstnärliga samarbeten kan generera viktig kunskap för arbetet med samiska teman i förskolan.

Rett til å bli kartlagt og hørt? En studie av hvordan norske skoler forvalter retten til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring

Cecilie D. Halstensgaard, Universitet i Oslo

Abstract: I Norge har elever med et annet morsmål enn norsk eller samisk rett til særskilt språkopplæring inntil de behersker norsk godt nok til å følge ordinær undervisning (opplæringslova, 2023, §§ 3-6, 6-5). Denne retten skal sikre at elevene får nødvendig språklig støtte for å kunne delta i opplæringen på lik linje med andre. Særskilt språkopplæring skal omfatte forsterket opplæring i norsk, og kan – avhengig av

elevens behov – også gis i form av morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring (ibid.).

Formålet med studien er å undersøke hvordan denne retten blir formidlet i kommunale styringsdokumenter, og hvordan forståelsen av pliktene som følger av retten kommer til uttrykk. Materialet består av to kommunale veiledere og 17 tilsynsrapporter. Analysen er kvalitativ og dokumentbasert, og tar utgangspunkt i organisatorisk sjangerteori (Bazerman, 2003) og kritisk diskurstheori (Fairclough, 2008). I tillegg brukes begreper og innsikt fra klarspråkfeltet for å undersøke hvordan språk og struktur i styringsdokumenter påvirker skolens forståelse og etterlevelse av sine rettslige plikter.

De foreløpige funnene viser at de kommunale veilederne i liten grad tydeliggjør plikten til å kartlegge behov for morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring, og at elevens rett til å bli hørt og medvirke er fraværende. Funnene suppleres av tilsynsrapportene, som dokumenterer at skoleeiere og skoleledere ofte har manglende kjennskap til regelverket og svak praksis knyttet til både kartlegging og elevmedvirkning.

Studien belyser hvordan svak forvaltningsmessig og språklig utforming av styringsdokumenter kan føre til at elevers rettigheter ikke realiseres, og peker på behovet for å styrke skolens rettslige kompetanse i møte med et flerspråklig elevgrunnlag.

Referanser:

Bazerman (2003). Speech Acts, Genres, and Activity Systems: How Texts Organize Activity and People. I Bazerman & Prior (Red.), What Writing Does and How It Does It: An Introduction to Analyzing Texts and Textual Practices (1. Utgave, s. 309 - 339). Routledge <https://doi.org/10.4324/9781410609526>

Fairclough, N. (2008). Kritisk diskursanalyse. København. Hans Reitzels Forlag.

Opplæringsloven. (2023). Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (LOV-2023-06-09-30). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30>

Att förhandla flerspråkighet och modersmålsundervisning i anpassad grundskola utifrån en ekologisk lins och crip linguistics

Christina Hedman, Stockholms universitet, Liz Adams Lyngbäck, Stockholms universitet & Enni Paul, Stockholms universitet

Presentationen bygger på ett VR-projekt om anpassad grundskola i Sverige som är en egen skolform för elever med intellektuell funktionsnedsättning som inte bedöms kunna uppnå grundskolans kunskapskrav. I projektet fokuserar vi på vilket sätt verksamheten beaktar det faktum att en hög andel elever har migrationsbakgrund. Mer specifikt bygger vi på etnografiskt fältarbete i två grundskolor med hög andel utlandsfödda elever, där vi följde undervisningen i såväl ämnesområden som ämnen inom den anpassade skolformen. Våra etnografiska data består av fältanteckningar, video-ljudinspelningar och foton. I denna presentation frågar vi oss hur utrymmet såg ut för flerspråkig användning och utveckling i de två skolkontexterna. Vi anlägger en ekologisk lins på språkanvändning samt applicerar teoretiska perspektiv från Crip Linguistics som utmanar en ableistisk syn på språk genom sitt fokus på vidgad multimodal och förkroppsligad kommunikation (t.ex. Hedman et al., 2024, 2025). Båda skolorna dominerades av en enspråkighetsnorm i linje med den svenska skolan som helhet. En av skolorna hade dessutom en explicit enspråkighetspolicy som förstärkte den ambivalens som fanns hos personalen rörande användningen av sin flerspråkiga repertoar. Trots det identifierade vi fickor av möjligheter i båda skolorna, där enskilda lärare och assistenter bidrog med sin flerspråkiga kompetens. Vi ger exempel från dessa förhandlade utrymmen som även involverade modersmålsundervisning och pekar på språkpolicy som ett intrikat ekologiskt system av uttalad och icke uttalad syn på elevers och personals möjligheter att använda sina flerspråkiga resurser. Vi diskuterar det orimliga i att diktera att enbart elever eller enbart personal kan använda andra språk än svenska. Mot bakgrund av crip linguistics diskuterar vi även det orimliga i att en breddad användning av multimodala och förkroppsligade resurser utesluter användningen av elevers olika modersmål. Förhoppningen är att resultaten bidrar till en mer nyanserad diskussion av flerspråkighet och modersmålsundervisning inom anpassad grundskola som också har betydelse bortom denna specifika skolform.

Referenser

- Hedman, C., Adams Lyngbäck, L., Paul, E., & Rosén, J. (2024). Epistemic reciprocity through a decolonial crip literacy in accommodated language education for adults. *Applied Linguistics*, 116.
<https://doi.org/10.1093/applin/amae029>
- Hedman, C., Adams Lyngbäck, L., Paul, E., Rosén, J. (2025). Ethics in aesthetic space: representing ethical-affective relations. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 113.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2025.2459407>

Andraspråkstalande tonårspojkars erfarenheter om språkande, lärande och identitetsprocesser

Hanna Larsson, Mälardalens universitet

Syftet med studien är att bidra med kunskap om andraspråkstalande tonåringars erfarenheter om språkande, lärande och identitetsprocesser ur ett livsberättelseperspektiv.

Flerspråkighet har blivit allt viktigare i läroplanerna Lgr22 och Gy25, i vilka vikten av att beakta elevers språkliga och kulturella bakgrund för att skapa en inkluderande lärmiljö betonas. Trots detta upplever många andraspråkstalande ungdomar ofta utanförskap och språkbarriärer, vilket påverkar självkänsla, motivation och socialt engagemang. Andraspråkstalande tonårspojkar förknippas dessutom ofta med negativa attityder från majoritetssamhället och tenderar att många gånger stereotypisera den karaktär som de upplever att andra förväntar sig att de gestaltar.

Genom att lyssna till andraspråkstalande tonårspojkars berättelser kan deras komplexa sociala sammanhang erkännas och förstås på nya sätt. Deras konstruerade narrativ kan bidra till att lärare gör kunskapsbaserade didaktiska val som främjar inkludering i skola och samhälle. Studien ämnar också lyfta fram perspektiv som kan vara av nytta didaktiskt, men också sociolingvistiskt, socialt och politiskt.

Studien har en livsberättelseansats för att bättre förstå hur individerna konstruerar sina livsvärldar och ger mening åt sina erfarenheter. Berättelserna stödjer anpassning och erbjuder möjlighet till förändring av omständigheter och identiteter. För andraspråkstalare är språk en del av skapande och upprätthållande av maktrelationer, där språkutveckling påverkas av sociala och politiska faktorer. I berättelserna undersöks modersmål, andraspråk och språkande, i relation till lärande och identitetsutveckling.

Forskningsprojektet genomförs med djupgående intervjuer av andraspråkstalande tonårspojkar i årskurs 9. Intervjuerna sker i skolmiljö och fokuserar på identitetsprocesser, språkande och lärande, i vilka informanternas erfarenheter av modersmål och mångfald lyfts. Målet är att vidga förståelsen för andraspråkstalande tonårspojkars liv och främja inkludering i dagens mångkulturella samhälle.

Tvåspråkig läsning i spår 1 på SFI

Maj-Lis Lindholm, Högsolan Väst

Att utveckla litteracitet på ett andraspråk som vuxen med starkt begränsad litteracitet på modersmålet kan vara en svåröverkomlig uppgift. I ett praktikutvecklande kollaborativt samverkansprojekt med Högsolan Väst har SFI-lärare i spår 1, där vuxna elever saknar formell skolbakgrund, arbetat transspråkande med lättläst litteratur på

modersmålet och svenska som andraspråk. Tidigare forskning visar hur modersmålet kan gynna andraspråksutveckling och lärande, och att litteracitet på modersmålet påverkar (Johansson, 2020). Ett par studier på vuxenutbildning med tvåspråkig läsning pekar på liknande resultat (Lundgren & Rosén, 2022; Lindholm et al, 2024), dock saknas där spår 1 som målgrupp. Studiens syfte är att undersöka: 1. Hur SFI-lärare och studiehandledare på spår 1 använder och utvecklar metoden med tvåspråkig läsning i undervisningen 2. Hur SFI-lärare och studiehandledare på spår 1 uppfattar att läsmetoden utvecklar SFI-elevs svenska som andraspråk, bilitteracitet i modersmål och svenska samt flerspråkighet. Studien grundas dels i transspråkande, dels i literacy. För analys av hur ett arbetslag använder och utvecklar läsmetoden används teori om praktikarkitektur. Projektet startades på lärarnas initiativ och föregicks av en etikansökan, som godkändes. Läsprojektet involverade tre SFI-lärare, två språkhandledare och två flerspråkiga bibliotekarier och pågick i en månad i språkgrupper med arabiska, persiska och somaliska. Insamlad data bygger på 1) intervjuer med lärare och studiehandledare 2) observationer med fältanteckningar och 3) ljudinspelningar av lektioner. Preliminära resultat visar att elever knäcker läskoden på modersmålet och att ordförrådet utökas på L2. Läsmotivation, elevdelaktighet i undervisningen och flerspråkig medvetenhet ökar. Lärare och studiehandledare berättar om hur deras samverkan och deras förståelse för hur modersmålet kan användas i undervisningen har fördjupats. Läsprojektet aktualiserar såväl modersmålets betydelse som frågan om resurser som skolbibliotek och studiehandledning på SFI. (272 ord)

Referenser:

- Johansson, B. (2022). Two languages, two scripts: Bilingual and biscriptal children with and without reading difficulties read and write in Persian (L1) and Swedish (L2) (Doctoral dissertation, Umeå universitet).
- Lindholm, M. L., Risenfors, S., & von Brömssen, K. (2024). Bilingual fiction reading in Swedish for immigrants. In LESLLA Symposium Proceedings (Vol. 19, No. 1).
<https://lesllasp.journals.publicknowledgeproject.org/index.php/lesllasp/article/view/7787>
- Lundgren, B. & Rosén, J. (2022). The Diary. Teachers Work with Biliterate Literature in Adult Education Swedish for Immigrants. In A. Norlund Shaswar & J. Rosén (ed.). Literacies in the Age of Mobility: Literacy Practices of Adult and Adolescent Migrants (pp. 161-183). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-83317-6_7

Osynligt och krävande (känslomässigt) arbete: Ett deltagandeforskningsprojekt om ukrainska elever i svensk skola

Scarlett Mannish, Stockholms Universitet & Olena Malovana

Denna deltagarbaserade forskning (Elliott, 1991) tillsammans med ukrainska lärare inom en språkpedagogisk enhet i en svensk förort utforskar de specifika utmaningar som denna yrkesgrupp möter. Gruppintervjuer med ukrainska lärare genomfördes av en av lärarna själv, och de teman vi lyfter i denna forskning är emiska till sin natur och belyser aktuella gräsrotsspänningar i ukrainska migrantens (språk)upplevelse i Sverige. Som studiehandledare och modersmålslärare utgör ukrainska lärarna en viktig kontaktpunkt för över 100 ukrainska barn som placerats i kommunen mellan 2022 och 2024. Många av dessa barn började i skolan innan de erhöll personnummer, vilket innebar att de inte var skolpliktiga vid start. Majoriteten av dem deltar också i ukrainsk kvällsskola online via distansundervisning. Ukrainska flyktingfamiljer vet inte om eller när de kommer att återvända hem, och denna ovissa situation motiverar en satsning på båda utbildningssystemen. Inför denna verklighet beskriver lärarna i studien hur de befinner sig i centrum för motstridiga krav. De strävar efter att upprätthålla de rättsliga ramarna i den svenska läroplanen och hjälpa eleverna att nå godkända betyg i olika ämnen, samtidigt som de visar förståelse och empati för de stora påfrestningar deras elever genomgår. I dialogen mellan forskare och praktiker beskriver och exemplifierar vi detta dilemma genom en datainsamlingsmetod som sätter lärarna själva i centrum för forskningsprojektet. Vi reflekterar också, ur ett historisk-sociologiskt perspektiv (Calhoun, 2013), över hur dessa svårigheter påminner om de utmaningar som minoritetsgrupper stod inför under invandrarutredningen 1968/1974, vilken resulterade i hemspråksreformen och som än idag påverkar språkideologier kring migranternas rätt att upprätthålla sin språkliga och kulturella särart.

Referenser

Calhoun, C., 2013. For the social history of the present: Pierre Bourdieu as historical sociologist. In: Gorski, P.S. (Ed.), *Bourdieu and Historical Analysis*. Duke University Press, pp. 366.

Elliott, J. (1991). *Action research for educational change*. Open University Press.

Modersmålslärarnas roll för att främja språklig hållbarhet

Felizitas Messinger, Umeå Universitet

Förutom de välkända hållbarhetsmålen, som är begränsade till ekonomiska, ekologiska och sociala mål (FN, 2015), får ämnet språklig hållbarhet ofta mindre uppmärksamhet. Språket och bevarandet av språket är dock en nödvändig förutsättning för en hållbar

framtid (UNESCO, 2012). Språket är inte bara ett kommunikationsmedel, utan formar också vårt tänkande. En mångfald av språk möjliggör ett utbyte bortom gränserna för vårt tänkande och möjliggör nya perspektiv (Bowers, 2001). I en globaliserad värld ökar antalet språk som talas i ett land, samtidigt som vi kämpar för att bevara nationella minoritetsspråk, som ofta innehåller kunskap om lokala förhållanden (Jacquemet, 2005). I Sverige främjar modersmålsundervisningen språkens mångfald. Syftet med min avhandling är att undersöka diskurser om språklig hållbarhet i modersmålsundervisningen. Mina forskningsfrågor är: 1. Vilka diskurser exemplifieras i modersmålslärares samtal om språklig hållbarhet? 2. Hur positionerar sig modersmålslärare i förhållande till språklig hållbarhet? Studien är en del av en större studie där 27 modersmålslärare tillfrågades om sitt hållbarhetsarbete. Dessutom deltog jag i 6 lektioner och observationerna dokumenterades i fältanteckningar. Av de 27 modersmålslärare som intervjuades nämnde sex lärare uttryckligen språklig hållbarhet som ett mål i undervisningen. Dessa 6 intervjuer låg sedan till grund för en diskursanalys som fokuserade på identitet, positionering och makt. En första inblick i analysmaterialet visar att modersmålslärare är mycket medvetna om vikten av sitt uppdrag, men att det finns olika förutsättningar som påverkar modersmålslärares arbete. Ett problem ses som att den svenska skolan upplevs som övervägande enspråkig. Det beskrivs också att olika modersmål har olika status i skolan. Lärare i vissa nationella minoritetsspråk upplever ett tryck på att deras språk ska försvinna. Att modersmålen inte är synliga i skolorna är ett uttryck för språkens svaga ställning och gör att den språkliga hållbarheten blir en del av privatlivet. En bättre integration vore önskvärd.

Referenser

- Bowers, C. (2001). How Language Limits Our Understanding of Environmental Education. *Environmental Education Research*, 7(2), 141-151.
<https://doi.org/10.1080/13504620120043144>
- Jacquemet, M. (2005). Transidiomatic practices: Language and power in the age of globalization. *Language & Communication*, 25(3), 257-277.
<https://doi.org/10.1016/j.langcom.2005.05.001>
- UN (2015) Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
<https://sdgs.un.org/2030agenda>
- UNESCO Bangkok. 2012. Why Language Matters for the Millennium Development Goals. Bangkok: UNESCO Bangkok Asia and Pacific Regional Bureau for Education

Modersmåslärares agens –individers strävan och strukturella faktorerers inverkan

Annika Norlund Shaswar, Högskolan Dalarna

Att modersmålsämnet är förknippat med många utmaningar är väl belagt i tidigare forskning (t.ex. Ganuza & Hedman 2015; Hyltenstam & Milani, 2012). Däremot är forskning om modersmåslärares agens begränsad. Denna studie syftar till att undersöka hur tre modersmåslärare i kurdiska uttrycker agens i förhållande till sin undervisning.

Frågeställningarna är:

1. Vilka uppfattningar och vilken strävan uttrycker modersmåslärarna?
2. Vilka uppfattningar uttrycker lärarna i förhållande till sina möjligheter att påverka sin undervisningssituation?

Forskningsmaterialet har konstruerats genom kvalitativa halvstrukturerade intervjuer, informella samtal samt reflektionssamtal med tre modersmåslärare som undervisar i grundskolan. De tre största kurdiska dialekterna kurmanji, badinani och sorani är representerade i materialet. Materialkonstruktionen skedde inom ett treårigt aktionsforskningsprojekt som syftade till utforskande och utveckling av litteracitet inom modersmålsverksamheter.

Studiens agensteoretiska utgångspunkt knyts till begreppen den iterationella, praktiskt utvärderande och projektiva dimensionen utifrån vilka agens kan delas in enligt Biesta, Priestley & Robinson, 2015; 2017; Priestly, Biesta & Robinson, 2013). För analysen används en kvalitativ tematisk analys (Braun & Clarke 2006; 2022). Analysen har såväl induktiva som deduktiva inslag. Den är induktiv genom att vi identifierar teman utifrån de två frågeställningarna och deduktiv genom ett fokus inriktat mot de tre nämnda teoretiskt grundade dimensionerna.

Preliminära resultat indikerar att de uppfattningar lärarna uttrycker i förhållande till undervisningen innefattar såväl agens som strukturella faktorer, samt att komplexa samband uttrycks mellan agens, värderingar och uppfattningar. I presentationen kommer även att belysas hur användningen av agensteori påverkar forskarens möjligheter att förstå och få syn på faktorer som påverkar modersmåslärares profession på individ- respektive strukturnivå.

Referenser

- Biesta, G. Priestley, M, Robinson S. (2015) The role of beliefs in teacher agency. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 2015 Vol. 21, No. 6, 624–640, <http://dx.doi.org/10.1080/13540602.2015.1044325>
- Biesta, G. Priestley, M, Robinson, S. (2017) Talking about education: exploring the significance of teachers' talk for teacher agency. *Journal of CurriCulum*

Studies, 2017Vol. 49, no. 1, 38–54

<http://dx.doi.org/10.1080/00220272.2016.1205143>

Ganuza, N. & Hedman, C. (2015). Struggles for legitimacy in mother tongue instruction in Sweden. *Language and Education* 29(2), s. 125-139.

Hyltenstam, K. & Milani, T. (2012). Flerspråkighetens sociopolitiska och sociokulturella ramar. I: Hyltenstam, K., Axelsson, M. & Lindberg, I. (red.) *Flerspråkighet: En forskningsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 5. Vetenskapsrådet.

Priestley M, Biesta G. & Robinson S (2013) Teachers as agents of change: teacher agency and emerging models of curriculum. In: Priestley M, Biesta GJJ (ed.). *Reinventing the curriculum: new trends in curriculum policy and practice*, Bloomsbury Academic, s. 187-206.

Following up professional development activities for mother tongue teachers in Sweden

Anne Reath Warren, Uppsala universitet & Constanze Ackermann-Boström, Uppsala universitet

This presentation focuses on preliminary results of a questionnaire study, exploring mother tongue (hereafter MT) teachers perspectives on a series of online professional development activities designed to support the development of theoretical and practical knowledge about teaching the subject of MT in Sweden. MT teachers have taught languages in the Swedish school system since the 1960s, yet are exempt from the requirement of withholding an official teaching qualification. It has been argued that providing education for MT teachers would do much to improve the status of the subject, which may in turn attract more students (SOU 2019:18). Perhaps partly in response to this, The Swedish National Agency for Education in collaboration with researchers in have developed a digital professional development module specifically for MT teachers (Skolverket, 2024). Each unit in the module includes texts and activities focussing on Swedens five national minority languages, as well as other languages taught through the subject. MT teachers throughout Sweden have now had a year to work with the module, and this study aims to investigate their perspectives on it. Specifically, we are interested in understanding what kinds of knowledge mother tongue teachers perceive are provided, and missing respectively in the module, whose perspectives are represented in the module and more practically, how MT teachers have worked with the module. Responses to a digital questionnaire consisting of closed and open-ended items are analysed quantitatively and qualitatively, in dialogue with Cultural-Historical Activity Theory (CHAT) (Engeström, 1987; 2014) and theories on indigenization and decolonization (Kuokkanen, 2008). Preliminary results indicate that MT teachers find the content in the module beneficial for their professional development, but that engagement with the module, in particular the texts on the

official national minority languages, is dependent on their principals professional development programme and priorities.

References

- Engeström, Y. (2014). *Learning by Expanding: An Activity-Theoretical Approach to Developmental Research* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Kuokkanen R. (2008). *Reshaping the university: Responsibility, indigenous epistemes, and the logic of the gift*. Vancouver, Canada: University of British Columbia Press.
- Skolverket. (2025). Lärportalen. Modersmålsundervisning. Skolverket.
<https://larportalen.skolverket.se/moduler/M951>
- Utbildningsdepartementet. (2019). För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering. Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål (SOU 2019:18). <https://www.gov.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/05/sou-201918/>

Bedömningens roller i minoritetsspråksundervisning

Maria Rydell, Stockholms universitet

Den här studien är en del av ett större forskningsprojekt där vi jämför policy, praktik och ideologier i två olika undervisningsformer för minoritetsspråksundervisning: modersmålsundervisning som erbjuds i den svenska grundskolan och gymnasieskolan och i så kallade komplementära skolor som organiseras på helger och kvällar av föräldraföreningar eller andra intressegrupper. Studien bygger på en lingvistisk etnografi (t.ex. Copland & Creese 2015) av undervisning i grekiska i modersmålsundervisning på olika skolor och i en lördagsskola. Datainsamlingen skedde under två års tid och utgörs av policydokument, intervjuer med lärare, elever, föräldrar, styrelsemedlemmar och andra intressenter kopplade till lördagsskolan eller grekiska kulturföreningar samt klassrumsobservationer dokumenterade genom fältanteckningar, fotografier och ljudinspelningar. De två undersökta utbildningskontexterna har både strukturella likheter och skillnader som påverkar undervisningens utformning och lärarnas handlingsutrymme. I den här studien fokuserar vi på bedömningens roller i de två olika utbildningskontexterna. Bedömning är ett underbeforskat område i komplementära skolor och bedömning pekas även ut som ett viktigt utvecklingsområde för modersmålsundervisningen (Silva 2022, SOU 2025:09). En aspekt som förenar de två utbildningskontexterna är att det handlar om icke-obligatorisk språkundervisning, även om frivilligheten tar sig olika uttryck. Preliminära resultat visar på hur frivilligheten och den begränsade undervisningstiden har betydelse för hur lärare uppfattar sitt handlingsutrymme när det gäller bedömning och bedömningens roll, exempelvis när det gäller den summativa bedömningen och att bedömning får en viktig motiverande

och uppmuntrande funktion. Ett externt och transnationellt bedömningsinstrument, Ellinomathia, fungerar som en kompletterande bedömningsstruktur och i vissa fall även som en informell policy för undervisning i den komplementära skolan och som en motiverande faktor för de äldre eleverna. Dessa tendenser är inte lika framträdande i modersmålsundervisningen. Avslutningsvis diskuterar vi hur synen på bedömning synliggör hur olika intressenter ser på minoritetsspråksundervisningens syfte och roll, hur synen på bedömning får konsekvenser för undervisningen samtidigt som den också pekar på den ofta marginaliserade roll som modersmåls lärare har.

Referenser:

Copland, F. & Creese, A. 2015. Linguistic ethnography. Collecting, analysing and presenting data. Sage.

Silva, G.V. 2022. Assessment in community-based heritage language programs: The case of Brazilian Portuguese. I: Rodríguez Gonzáles, Eva & Riviera, Rosita L. (red.), Language assessment in multilingual settings: Innovative practices across formal and informal learning environments. S. 127 151. Language Science Press.

SOU 2025:09. På språklig grund. Betänkande av Utredningen om införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen.

Lärresurser i finska som modersmål

Boglárka Straszer, Högskolan Dalarna & Maarit Jaakkola, Göteborgs universitet

Tidigare forskning om modersmålsundervisning pekar ut bristen på undervisningsmaterial som en stor utmaning. Läromedelsfrågor med främst hänvisning till läroböcker, har också lyfts i utbildningspolitikens fokus och det påpekats att tillgången till läromaterial är en förutsättning för kvalitativ och jämlik undervisning. Tillgång till adekvat läromedel anses vara särskilt akut för undervisning i nationella minoritetsspråk, inklusive finska. Speciellt för den finska modersmålskontexten är att det finns en del material för lärarna att tillgå till, men de oftast inte är ändamålsenliga och anpassade till den svenska skolan, läroplanens mål för modersmål och det komplexa undervisningssammanhang som modersmålsundervisning i finska utgör.

Presentationen har sin grund i ett tvärvetenskapligt forskningsinitieringsprojekt, *Lärresursproduktion om, för och av de nationella minoriteterna, LärNatMin*, finansierat av RJ. Projektet syftade till att identifiera, kartlägga och conceptualisera produktionen, användningen och skapandet av lärresurser med nationella minoriteter och främst sverigefinnar och finska i centrum. I presentationens fokus står en delstudie bestående av en enkätundersökning, som genomfördes bland lärare i finska.

Undersökningens resultat visar att för att nå kursplanens målsättningar behöver modersmåls lärarna i finska vara aktiva i att leta efter material, dessutom verkar de vara beroende av läroböcker som publicerats i Finland för undervisning av andraspråksinlärare, inklusive finlandssvenskar. För att komplettera undervisningen med kulturella aspekter som

fyller läroplanens krav är lärarna aktivt engagerade i att själva skapa lärresurser, bland annat undervisningsmaterial som används med olika pedagogiska språklekar. De flesta lärare använder även spel, interaktiva verktyg och audiovisuellt material producerade i Sverige för den sverigefinska minoriteten.

Lärarnas individuella manuella insamlings- och sammanställningsarbete kan sägas vara ett slags "didaktisk bricolage", vilket syftar på den kreativa gör-det-själv-verksamheten att skapa en meningsfull multimedial helhet av olika beståndsdelar. Detta manuella arbete, som går bortom enbart kuratering av material, spelar en viktig och kreativ roll i modersmålsdidaktiken.

Albanska som arvspråk: Skönlitteraturens roll i diasporaböcker

Entela Tabaku Sörman, Uppsala universitet

Under 2010-talet publicerades ett tjugotal läroböcker i albanska, specifikt riktade till den albanska diasporan, som en del av en större satsning från de albanska myndigheterna. Dessa böcker, författade av akademiker och lärare, distribuerades kostnadsfritt via ambassader och föreningar. Inom några år kom de att utgöra det huvudsakliga undervisningsmaterialet för albanska modersmålslärare världen över – även i Sverige.

Som läroböcker framtagna enkom för heritage speakers vittnar de om ett försök att anlägga ett språkinlärningsperspektiv som skiljer sig från det traditionella dikotoma utgångspunkten: antingen som första- eller andraspråksinläring. Vad innebär det arvspråkiga inlärningsperspektivet? Hur kommer detta till uttryck i de aktuella läroböckerna? Och vilka pedagogiska implikationer medför det för läraren?

I projektet 'Albanska som arvspråk: när läroböcker får styra' undersöker jag hur olika typer av läromedel kan forma undervisningen i albanska i diasporan. Studien jämför 'diasporaläroböckerna' med två andra kategorier: dels läroböcker i albanska för skolbarn i Albanien, dels läroböcker i albanska som andraspråk.

Den första delen av studien fokuserar på hur aspekt och tempus representeras – två grammatiska kategorier som ofta lyfts fram som särskilt känsliga för variation i arvspråk (se t.ex. Putnam, 2021). Dessa grammatiska drag kan fungera som indikatorer på hur arvspråksinläring kan skilja sig från både förstaspråks- och andraspråksinläring (se t.ex. Andreou, 2017 och Kisselev, 2020), och därmed ge insikt i hur läroböckerna anpassar sig till målgruppen.

I det här föredraget presenterar jag den andra delen av min studie, där fokus ligger på användningen av skönlitterära texter i dessa läroböcker. Syftet är att identifiera hur litterära inslag används för att stödja språkinläringen och hur dessa inslag speglar ett arvspråksperspektiv. Analysen visar att diasporaläroböckerna ofta använder litteratur

inte bara som språkligt material, utan även som ett medel för identitetsskapande och kulturell förankring.

Referenser

- Andreou, M. & Tsimpli, I. (2017) "Aspectual distinctions in the narratives of bilingual children". *International review of applied linguistics in language teaching, IRAL*. [Online] 55 (3), 305–324.
- Kisselev, O., Dubinina, I and Polinsky, M. (2020). "Form-Focused Instruction in the Heritage Language Classroom: Toward Research-Informed heritage Language Pedagogy" in *Frontiers in Education*, Volume 5, Article 53.
- Putnam, Michael T. (2021)"Morphology of Heritage Languages", in *The Cambridge Handbook of Heritage Languages and Linguistics*, pp. 613–643.

Tvåspråkiga arbetsböcker som metodiskt stöd i modersmålsundervisning i ukrainska

Anna Tokmilenko, Malmö stad

Syfte: Syftet med detta bidrag är att presentera ett pågående utvecklingsarbete kring tvåspråkiga arbetsböcker för elever i Sverige med ukrainska som modersmål. Projektet har vuxit fram ur behovet att skapa pedagogiskt material som både stärker elevernas modersmål och underlättar deras lärande i en tvåspråkig kontext.

Metod/Upplägg: Arbetsböckerna är utformade i enlighet med Lgr22 och omfattar texter och uppgifter på tre olika svårighetsnivåer (A, B, C). Texterna är tematiskt sammankopplade men successivt utvidgade i omfattning och språkbruk, vilket gör det möjligt för elever på olika språknivåer att arbeta med samma innehåll. Materialet innehåller både berättande, beskrivande och faktabaserade texter samt uppgifter som tränar läsförståelse, muntlig interaktion och skrivande.

Resultat/Förväntade resultat: De första resultaten från klassrumspraktiken visar att eleverna blir mer motiverade och kan delta aktivt oavsett språklig nivå. Det tvåspråkiga upplägget gör även att materialet kan användas i samarbete mellan modersmåls lärare och klasslärare.

Betydelse: Detta utvecklingsarbete bidrar till diskussionen om hur modersmålsundervisningen kan göras mer tillgänglig, systematisk och inkluderande. Projektet öppnar också för vidare utveckling av tvåspråkigt material för andra språkgrupper.

Språkpolicy i relation till muntliga och skriftliga färdigheter i modersmålsundervisningen

Åsa Wedin och Sofia Lindén, Högskolan Dalarna

I denna presentation presenteras en studie av språkpolicy vad gäller utveckling av muntliga och skriftliga språkfärdigheter i modersmålsundervisning i Sverige. Muntliga färdigheter är betydelsefulla som stöd för skriftspråsutveckling och i diasporan kan muntliga färdigheter vara avgörande för språkbevarande. Tidigare studier i modersmålsklassrum i somaliska, kurdiska och arabiska indikerade att fokus i undervisningen var på skriftspråkliga färdigheter och att muntlighet inte gavs prioritet. Samtidigt visades en avsaknad av explicit policy för hantering av olika skriftspråk i undervisningen. Detta kan medföra att elever med mindre utvecklad muntlig kompetens får svårt att utveckla skriftspråksfärdigheter i det aktuella språket och att möjligheterna till att använda språket utanför klassrummet kan minska. Med stöd i analysen kommer följande frågor att besvaras: 1) Hur behandlas frågor om olika skriftspråk i undervisningen? 2) Vilket utrymme ges till att utveckla muntliga färdigheter? 3) Vilken uppmärksamhet riktas mot diskurser kopplade till olika, specifika språksammanhang? För studien används aktuella styrdokument tillsammans med material från egna, tidigare, etnografiskt inriktade studier i form av lärarintervjuer samt material från klassrumsobservationer. Styrdokument, intervjuer och observationsmaterial analyseras på nytt med nexusanalys, enligt Scollon och Scollon (2004, 2007), för att utforska språkpolicy på olika nivåer. För analys av närvarande diskurser (discourses in place) används aktuella styrdokument samt rapporter från Skolverket och Skolinspektionen. Historiska kroppar (historical bodies) analyseras utifrån lärarintervjuer medan interaktionsordning (interaction order) baseras på material från klassrumsobservationer i form av fältanteckningar ljudinspelningar, fotografier och artefakter. Preliminära resultat indikerar att fokus såväl i styrdokument, som i lärares planering och undervisning riktas mot läsning och skrivning medan muntlighet inte hanteras på samma systematiska sätt.

Referenser

- Scollon, R. & Scollon, Wong, S. 2004. Nexus analysis: Discourse and the emerging internet. Routledge.
- Scollon, R. & Scollon, S. (2007). Nexus analysis: Refocusing ethnography in action, *Journal of Sociolinguistics*, 11(5), 608625. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2007.00342.x>

HÖGSKOLAN
DALARNA

UMEÅ
UNIVERSITET

SKOL
FORSKNINGS
INSTITUTET

